

Ιστορικά και φιλοσοφικά η δυτική παράδοση διαχώρισε τη θρησκεία από τη λογική γνώση πολύ νωρίς με τα έργα του Αριστοτέλη: Φυσικά και Μεταφυσικά. Αντίθετα στην Ανατολή η θρησκευτική και πολιτική εξουσία ήταν ταυτισμένες και οι ιδέες της λογικής που βρίσκονται πίσω από τις πρακτικές συμπεριφορές ήταν υποκείμενες της πρώτης. Αυτή η αντίληψη πέρασε για κάποιο διάστημα και στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία αλλά με την αναγνώριση του χριστιανισμού τον 3^ο αιώνα οι δύο εξουσίες άρχισαν να κινούνται ξεχωριστά. Παρά το γεγονός ότι τα πρώτα χρόνια της χριστιανοσύνης ο αυτοκράτωρ έφερε και την θρησκευτική εξουσία ωστόσο τα θέματα που σχετιζόνταν με την μεταφυσική πίστη τα συζητούσε με τον επίσκοπο ή τον πατριάρχη. Ο διαχωρισμός όμως των δύο τομέων που επήλθε αργότερα ήταν θεμελιωμένος στην αριστοτελική λογική που ήταν κυρίαρχη ακόμα και μέσα στην εκκλησία. Ήταν δε πολύ σημαντικός για τη δυτική εξέλιξη καθώς ο στοχασμός για τη μεταφυσική ήταν διαφορετικός από τον στοχασμό για την πολιτική και την ανθρώπινη πραγματικότητα. Αυτή η διερεύνηση της πραγματικότητας που άρχισε να αποκτά εντονότερους ρυθμούς μετά την Αναγέννηση, έδωσε ώθηση στη λογική, τη φυσική επιστήμη και στα μαθηματικά. Επικράτησε το φυσικό – μαθηματικό πρότυπο από το οποίο ξεπήδησε η βιομηχανική επανάσταση και οι τεχνολογικές εφαρμογές. Αντίθετα η μεταφυσική αποκλείστηκε από αυτή την έρευνα και περικλείστηκε στο δικό της πεδίο. Οι τεχνολογικές γνώσεις, η επιστήμη και τα μαθηματικά στηρίχτηκαν σε κανόνες της λογικής οι οποίοι τέθηκαν πάνω από τους ηγέτες. Αυτούς τους επιστημονικούς κανόνες (και τις αρχές) μπορούσαν όλοι να τους δουν, να τους κρίνουν και να τους αλλάξουν με ανοικτές διαδικασίες.

Στη Κίνα αντίθετα ο πλήρης διαχωρισμός κοσμικής και θρησκευτικής εξουσίας δεν συνέβη ποτέ. Ο βασιλιάς και όχι ο πατριάρχης ή ο πάπας διευθετούσε τις θρησκευτικές υποθέσεις και συνέδεε το υπέρ φυσικό με το κοινωνικό.

Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι στη Κίνα δεν υπήρχε στοχασμός πάνω σε θέματα λογικής. Πολύ πρώιμα ο Mo Jing ανέπτυξε προβληματισμό για τη λογική ανεξάρτητα από την θεοσοφία αλλά η παράδοση Zhuangzi ήταν αυτή που επικράτησε. Κατ' αυτήν οι άνθρωποι μπορεί να είναι λογικοί αλλά διαφέρουν μεταξύ τους. Κάποιοι είναι περισσότερο οπλισμένοι με ικανότητες μεταφυσικής και μπορούν να διαβλέπουν και να κατανοούν πράγματα που δεν μπορούν οι άλλοι. Έτσι ο αυτοκράτωρ μπορεί να διστάσει ακόμα και εκείνα που ανήκουν στη σφαίρα της μεταφυσικής ως γιος του Ουρανού.

Ο κινέζος βασιλιάς ήταν ο απόλυτος άρχων. Η βούληση του ήταν κυρίαρχη και η ισχύς της μεγαλύτερη από οποιοδήποτε ανθρώπινο νόμο. Στους πολέμους που διεξήγαγε τα μικρότερα κράτη εξαφανίζονταν και ενσωματώνονταν στο βασίλειο του και κάτω από την εξουσία του. Αυτό συνέβαινε άλλωστε σε ολόκληρη την ανατολή. Ο κυρίαρχος φύλαρχος εξαφάνιζε όλους τους άλλους.

Αντίθετα στη δυτική παράδοση, οι ελληνικές πόλεις / κράτη, απλώς συναλλάσσονταν μεταξύ τους στη βάση κανόνων και πρακτικών χωρίς ο κυρίαρχος να εξαφανίζει ή να ενσωματώνει τους ηττημένους. Αρχές και κανόνες όριζαν τις συναλλαγές και τις μεταξύ τους σχέσεις. Η παράδοση αυτή πέρασε και στη Ρωμαϊκή ηγεμονία. Ένα τεράστιο δίκτυο συμμάχων με διαφορετικές κοινωνίες βρίσκονταν κάτω από τους κανόνες και τους νόμους που έθετε η Ρώμη. Δεν εξουδετερώνονταν οι λαοί και τα κράτη που τίθονταν κάτω από την ρωμαϊκή ηγεμονία. Το ίδιο συνέβαινε και κατά την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου αλλά και μετά κατά την βυζαντινή αυτοκρατορία. Οι ρωμαϊκές λεγεώνες και οι βυζαντινοί στρατοί σχηματιζονταν από συμμάχους.

Οι διαφορές αυτές είχαν τεράστιες συνέπειες στις σχέσεις των κρατών. Οι δυτικοί είναι προγραμματισμένοι να συναλλάσσονται με τους «άλλους» ακόμα και όταν είναι κατακτητές ενώ οι ανατολικοί και στην προκειμένη περίπτωση οι Κινέζοι, όχι. Ο ανατολικός τρόπος παραγωγής όπως τον ονόμασε ο Μάρξ, ήταν ενδοσκοπικός και γι' αυτό οι ρυθμοί που φέρουν την ανάπτυξη του είναι πολύ αργοί και χαμηλοί.

Αλλά η ιστορική εξέλιξη στάθηκε μάλλον ειρωνική για την Κίνα[iiii]. Παρ' ότι θεωρούν τους εαυτούς τους οι κινέζοι ως ένα πλήρες φιλοσοφικά και ιστορικά βασίλειο, η πολιτική που συμπυκνώνει το καθεστώς τους είναι δυτικής προέλευσης. Ο μαρξισμός παρά τις τροποποιήσεις που έφερε ο Μάο τσε Τούνγκ, είναι ιδεολογικό προϊόν της δυτικής παράδοσης και ως τέτοιος έχει διατρεβλωθεί και αλλοιωθεί από την κινεζική εφαρμογή του.

Τα πρώτα τριάντα χρόνια της διακυβέρνησης του Μάο ο μεγάλος τιμονιέρης παρά το ότι θεωρούσε τον εαυτό του μαρξιστή συμπεριφερόταν ως αυτοκράτωρ υποκείμενος στη κινεζική παράδοση. Πρώτος ο Τένγκ τσιάο Πίνγκ τη δεκαετία του ' 70 απέρριψε το δόγμα της προσωπικής λατρείας του Μάο και στήριξε την εξουσία του στους ανθρώπους και διακήρυξε ότι ο πλούτος είναι ευτυχία. Μακροπρόθεσμα όμως και χωρίς να υπάρχουν οι αναγκαίες προϋποθέσεις στην κινεζική κοινωνία η έλλειψη αναφοράς στη μεταφυσική ηθική έδωσε τεράστια ώθηση στη διαφθορά με αποτέλεσμα να σπάσει σε μεγάλο βαθμό η κοινωνική συνοχή και η εμπιστοσύνη. Αυτό οδήγησε στη κρίση του 2008 αλλά τα κινήματα για την καταπολέμηση της διαφθοράς δεν έχουν δώσει ακόμα τα αναμενόμενα

αποτελέσματα.

Τα αιτήματα ωστόσο είναι δύο για τους κινέζους: το πρώτο σχετίζεται με την έμπνευση ενός νέου κοινωνικού συμβολαίου που θα επιτρέπει την κουλτούρα της δημοκρατικής συνεργασίας οριζόντια ανάμεσα σε τμήματα της κοινωνίας και το δεύτερο είναι η εγκαθίδρυση αμοιβαίων σχέσεων με τον υπόλοιπο κόσμο. Όσο οι απαντήσεις δεν δίδονται τόσο η κρίση στο Χόγκ Κόνγκ θα αναπαράγεται αλλά και οι εμπορικές προστριβές με τους δυτικούς θα αυξάνονται.

Το θέμα της εμπορικής διένεξης με τις ΗΠΑ δεν είναι ούτε οικονομικό ούτε τεχνολογικό. Είναι κυρίως θέμα κατανόησης για τη Κίνα ότι ο κόσμος έχει ανοίξει και ότι αυτή αποτελεί ένα μεγάλο μέρος του. Θα πρέπει να αποκτήσει ένα παγκόσμιο όραμα και να σχεδιάσει τη θέση της μέσα σ' αυτό. Ο παλιός τρόπος θέασης και κατανόησης που την καθήλωνε για μισή χιλιετία θα πρέπει να αλλάξει γιατί ιστορικά στράφηκε εναντίον της. Θα μπορούσε η ιστορική της πορεία να είχε επηρεάσει και τη πορεία των δυτικών επιφέροντας ένα διαφορετικό σημερινό αποτέλεσμα ισορροπίας δυνάμεων. Αν οι Μινγκ και οι Κινγκ αξιοποιούσαν τις ευκαιρίες λόγω της μεγάλης τους ισχύος η παγκόσμια κατανομή της δύναμης θα ήταν διαφορετική. Αν οι αυτοκράτορες και η μανδαρινική γραφειοκρατία επέτρεπαν τις πρώτες τεχνολογικές ανακαλύψεις των κινέζων επιστημόνων, έναντι των δυτικών, (τυπογραφία, πυρίτιδα, κλπ) να τις μετατρέψουν σε βιομηχανική παραγωγή και ανάπτυξη η σημερινή πραγματικότητα θα ήταν καλύτερη ίσως και για τους ίδιους και για τον υπόλοιπο κόσμο. Αν και το τάγμα του Ιησουίτη Ματέο Ρίτσι απέτυχε να επηρεάσει τους αυτοκράτορες Μινγκ για την εγκαθίδρυση παγκοσμίου οράματος ίσως ο σημερινός Ιησούιτης Πάπας Φραγκίσκος θελήσει να βοηθήσει πιο αποτελεσματικά αν του ζητηθεί.

Επί πλέον η ανάγκη για τους δυτικούς που θα πρέπει να εξυπηρετηθεί είναι η ανάπτυξη περισσότερων ποικίλων δεσμών με τη Κίνα σε κάθε τομέα. Η εγκατάσταση προϋποθέσεων θετικής και αμοιβαίας συνεργασίας με ίσους όρους εμπορίου θα ωφελήσει κατά το μάλλον ή ήττον και τους δύο ενώ η επιβολή δασμών και αποκλεισμών οδηγεί κατ' ευθείαν στη σύγκρουση που η δυναμική της ενδεχομένως να ξεπεράσει τα όρια της οικονομίας.

Κουρματζής Θάνος

[i] Feng Yulan – The development of the logical method in ancient China- Shanghai 1992.

[ii] Hu Shi – A history of Chinese philosophy, 1934.

[iii] Asia times and Setimana news.